

Dinleme Stratejileri

Mehmet KURUDAYIOĞLU*
Büşra KIRAZ**

Öz

Dinleme becerisi bilişsel yükü fazla olan bir beceridir. Dolayısıyla dinleme becerisinin kendiliğinden gelişmesi beklenemez ve eğitiminin yüzeysel bir şekilde gerçekleştirilmesi kabul edilemez. Bu doğrultuda dinleme becerisinin eğitimi dinlemenin her boyutuna temas edecek ve her aşaması planlanmış şekilde gerçekleştirilmelidir. Dinleme eğitiminin en önemli bileşenlerinden biriye dinleme sürecinin planlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesini kapsayan dinleme stratejilerinin öğretimidir. Alanyazında strateji, yöntem ve teknik kavramlarının sınırlarının net olarak çizilemediği; dinleme stratejilerinin kapsamının tam olarak anlaşılmadığı görülmektedir. Bu çalışmanın amacı alanyazında yer alan dinleme stratejileri tasniflerini incelemek ve elde edilen verilerin ışığında özgün bir dinleme stratejileri tasnifi önerisinde bulunmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden Temellendirilmiş Kuram ile gerçekleştirilen bu çalışmada dinleme stratejilerinin tasnifinde alanyazında en çok hangi tasnif türünün kullanıldığı ve tasniflerde hangi dinleme stratejilerinden bahsedildiği tespit edilmiştir. En çok tercih edilen dinleme stratejileri tasnifinin süreç temelli tasnif olduğu ve farklı tasnifler kapsamında ele alınan stratejilerin birbirleriyle örtüştüğü görülmüştür. Çalışmanın sonunda alanyazından elde edilen verilerin ışığında dinleme stratejileri tasnifi önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dinleme, strateji, dinleme stratejileri, dinleme eğitimi

Listening Strategies

Abstract

Listening is a skill that has high cognitive load. Therefore, it's cannot be expected to advance spontaneously and it's unacceptable to have a superficial education. According with this situation, the training of listening skill should carried out in a way that it can affect every aspect of listening and planned every stage of listening. One of the most important components of listening training is the teaching of listening strategies including planning, monitoring and evaluation of the listening process. In the literature, it's observed that the limits of the concepts of strategy, method and technique cannot describe clearly and the extent of listening strategies is not totally understood. The aim of this study is examine the classification of listening strategies in the literature and propose a unique classification of listening strategies in the light of the data that obtained. In this study, which was carried out with the Grounded Theory method, it was determined which type of classification was used most in the literature in the classification of listening strategies and which listening strategies were mentioned in those classifications. It was observed that the most preferred classification of listening strategies was process-based classification and the strategies covered in the different classifications overlapped with each other. At the end of the study, the classification of listening strategies was proposed in the light of the data obtained from the literature.

Keywords: Listening, srategy, listening strategies, listening training

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, mkurudayioglu@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-002-0447-5236

** Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Samsun, busra.kiraz@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6855-0752

Giriş

İnsanın dünyayla temasa geçebilmek için kullandığı temel uzuvlarından biri kulaktır. Dünyaya açılan ve dünyayı insan zihnine taşıyan iki kapı işlevi gören kulaklar ses dalgalarının alınmasını ve dönüştürülmesini sağlar. Ses dalgaları dış kulaktan iç kulağa aktarılarak beynin işitsel korteksine taşınır. Söz konusu bu fizyolojik birincil işleme duyma diğer adıyla işitme denir (Rost, 2011). İşitme, anne karnındaki bebeğin kulaklarının yaklaşık 24-25. haftalarda titreşimleri almasıyla başlar. Bebeğin aldığı ilk sesler annesinin vücudundaki seslerdir. Annesinin sesini, vücudundaki sesleri, kalbinin atışını duyan bebek dışarıdan gelen konuşmaları, gürültüleri ve müziği de duyabilir. Ancak bütün bu sesler anne karnı ve rahim duvarının filtrelemesiyle bozulup değişerek bebeğe ulaşır. Annesinin sesi vücut sıvılarından geçerek bebeğe doğrudan ulaşırken dışarıdaki sesler önce havadan sonra sıvıdan geçtiği için fondaki yaygın gürültüden seçilemeyebilir. Özellikle dışarıdan gelen yüksek frekanslı sesler anne karnında daha fazla perdelenir. Konuşma esnasında ünsüz seslerin ünlü seslerden daha yüksek perdeden çıkması sebebiyle bebeğin işittiği konuşmalar ünsüz seslerin vurgusunu içermeyen melodilerden ibaret kalır. (Tallack, 2011)

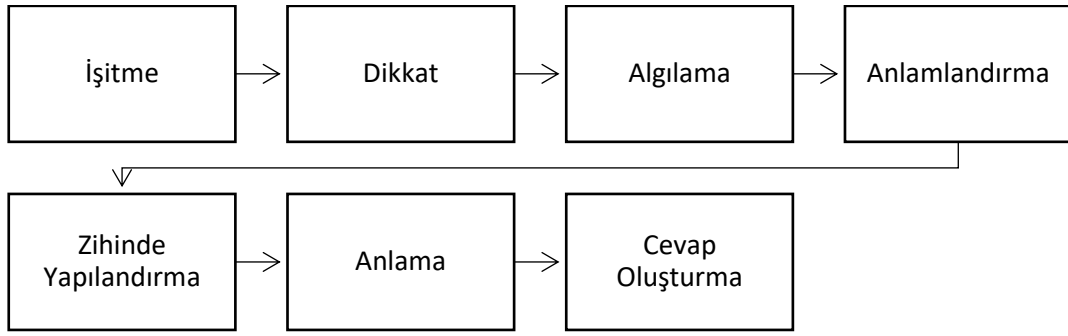
İşitme ve dinleme kavramları birbirleri yerine sıklıkla kullanılır ancak kapsamları birbirinden farklıdır. Her iki süreç de seslerin algılanmasıyla gerçekleşiyor olsa da aralarındaki temel fark dikkat derecesidir (Rost, 2011). Dinleme duymayı da kapsayan çatı bir süreçtir. İşitme organının kapasitesi doğrultusunda bütün sesler işitilebilir ancak bir şeyin dinleniliyor olması için bir odaklanma ve anlamlandırma sürecinden bahsedebiliyor olmak gerekir. Kulakların anne karnındaki gelişimiyle ilgili bilgilerden hareket edilip dinlemeyle işitme arasındaki fark da göz önünde bulundurulduğunda alanyazında sıklıkla yapılan bir hatayı düzeltmek mümkün olmaktadır: Anne karnında gelişmeye başlayan beceri dinleme değil işitmedir. İşitme, en temel anlamıyla ses unsurlarını ayırt edebilmek, ses almaktır. Dinleme ise işitilen seslerin anlamlandırılması demektir (Özbay ve Melanlıoğlu, 2012). Anne karnında anlamlandırma sürecinin başlaması söz konusu değildir. Bireylerin dinlediklerini anlamlandırabilmeleri için her şeyden önce dinledikleri dile dair zihinlerinde bir girdinin olması ve belli düzeyde dünya bilgisine sahip olmaları gerekir. Anne karnında bebekte ana dilinin seslerine ilişkin farkındalık oluşmaya başlasa da ana dili girdisi tam anlamıyla başlamaz. Bu durumun sebebi bebeğin işittiği konuşmaların perdelenmesi sebebiyle melodilerden ibaret kalmasıdır. Dolayısıyla insanoğlunun doğuştan getirdiği özelliğin dinleme değil işitme olduğu rahatlıkla söylenebilir. Kulaklar ve işitme duyusu dünyayla ilk ve en temel iletişim kurma yolumuzdur. Dinleme ise işitmeyle başlayan, dikkat, anlamlandırma ve tepki verme aşamalarıyla devam eden bir süreç, geliştirilebilir bir beceridir. (Doğan, 2011)

Dinleme, sesleri işitmekle başlasa da işitmenin çok ötesine gidilebilen bir süreçtir. Rost (2011), dinlemenin süreçlerini *nörolojik işleme, dilsel işleme, anlamsal işleme ve kullanımsal işleme* olmak üzere dört başlıkta incelemiştir. Güneş (2013), dinlemenin basit bir süreç olmadığını; *işlem boyutu, etkileşim boyutu ve anlama boyutu* olmak üzere üç boyutu kapsayan bir süreç olduğunu ifade etmiştir. Rost'un (2011) ve Güneş'in (2013) dinleme sürecinin boyutlarına ilişkin getirdiği açıklamalar Bilgi İşleme kuramının işaret ettiği bilgi işleme süreciyle neredeyse örtüşmektedir. Söz konusu kurama göre bilgi işleme süreci şu altı temel adımda gerçekleşmektedir:

1. Dış dünyadaki görsel veya işitsel uyarıcılara dikkat yöneltilmesi
2. Yöneltilen dikkat sonucunda uyarıcıların duyuusal belleğe taşınması
3. Duyusal bellekte algılama sürecinin başlaması (Uyarıcıların zihindeki bilgi şablonlarından biriyle eşleştirilmesi, uyarıcılara anlam atanması) ve uyarıcıların kısa süreli belleğe aktarılması
4. Kısa süreli bellekte bilginin anlamlandırılması sürecinin başlatılması ve orijinal bilgidan anlamın süzülerek işleyen belleğe aktarılması
5. İşleyen bellekte yeni bilgiyle uzun süreli bellekte yer alan eski bilgiler arasında ilişkiler kurulması, bilginin yapılandırılması
6. Anlamlandırılan, örgütlenen ve yeniden yapılandırılan bilginin uzun süreli belleğe aktarılması (Bruning vd., 2014)

Söz konusu bu üç veri kaynağından hareket edilerek dinleme sürecinin fiziksel ve zihinsel boyutu şu şekilde görselleştirilebilir:

Dinleme Stratejileri

Şekil 1. Dinleme Süreci

Dinleme sürecinde *işitilenlere yöneltilen dikkat* sonucunda *algılamanın* başlamasıyla birlikte dilsel işleme ve dil kodlarının çözümlenmesi süreci de başlar. Girdilerin *anlamlandırılması* için zihinde var olan ön bilgiler ve şemalar aktif hale getirilir. *Zihinde yapılandırma* sürecinde aktifleştirilen ön bilgilerle yeni bilgiler sınıflanır, sıralanır, aralarında ilişki kurulur, bu ilişki düzenlenir, sorgulanır ve değerlendirilir. Tüm bu süreçlerin ardından orijinal bilginin anlamı süzülerek *dinlenenlerden bir şey anlaşılır*, daha sonra anlaşılana doğru rütuşunda dilsel veya dilsel olmayan *dönütler oluşturulur*. Görüldüğü üzere dinleme çeşitli işlemleri kapsamakta, bu işlemler ise kendine özgü diğer alt işlemleri içermektedir. Bu durum dinlemenin pek çok alt eylemin gerçekleştirilmesini gerektiren ve bilişsel yükü oldukça fazla olan bir dil becerisi olduğunu göstermektedir. Bireylerin günlük yaşantısında en çok kullandığı dil becerisi olan dinlemenin bilişsel yükünün bu denli fazla olması kendiliğinden gelişebilecek bir beceri olduğuna dair inanışın bir kenara bırakılmasını ve eğitiminin yüzeysel ve gelişigüzel olarak gerçekleştirilmemesini gerektirmektedir. Günlük hayatta pek çok uyarıcıya maruz kalan ve bu uyarıcıların arasından gereksinim duyduklarını seçme, bunlara odaklanma, dinlediklerini firesiz anlama ve anladıkları doğru rütuşunda dönüt oluşturmada zorlanan bireylere nasıl etkili bir dinleyici olabilecekleri, karmaşık bir süreç olan dinlemeyi nasıl kontrol altında tutabilecekleri mutlaka öğretilmelidir. Etkili bir dinleyici olmanın ilk ve en temel adımı ise dinleme süreçlerinin farkında olmak, dinleme amacına uygun olarak süreç planlaması yapmak ve dinleme esnasında uygun yöntem ve teknikleri işe koşabilmektir. Bir başka deyişle dinleme sürecinde stratejik davranabilmektir.

Dinlemenin bilişsel işlemlerinin kontrol edilmesinde üst bilişin rolü yadsınamaz. Üst biliş, insanların kendi düşünme süreçleriyle ilgili bilgileri ve düşünme süreçlerini düzenleyebilme yetenekleridir. Brown'a göre (1987), üst bilişin *biliş bilgisi* ve *biliş düzenlemesi* olmak üzere iki temel boyutu vardır. Biliş bilgisi olgu ve kavram bilgilerini kapsayan *bildirimsel bilgiyi*, bildirimsel bilginin nasıl kullanılacağıyla ilgili *işlemsel bilgiyi* ve bilginin ne zaman ve neden kullanılacağını bilmekle ilgili *durumsal bilgiyi* kapsar. Biliş düzenleme ise *planlama, düzenleme ve değerlendirme* olmak üzere üç temel bileşene sahiptir (akt. Bruning vd., 2014). Bilgiye sahip olmak kadar bilginin uygun zaman ve bağlamda nasıl kullanılabileceğini biliyor olmak ve bilgi edinme ve kullanma süreçlerini planlamak, düzenlemek ve değerlendirmek de önemlidir. Söz konusu bu bilgi boyutlarına sahip olmak bireyleri iyi bir strateji kullanıcısı haline getirir. Dinlemede stratejik davranmak ise etkili bir dinleyici olabilmenin anahtarlarından biridir. Dinleme eğitimi kapsamında öğrencilere dinlemenin karmaşık alt eylemleriyle başa çıkabilmeleri için gerekli stratejik hamleleri öğretmek, yani dinleme stratejileri öğretimi gerçekleştirmek elzemdir. Öğrencileri dinleme stratejilerini biliyor ve uygun bağlam ve zamanda etkili olarak kullanabiliyor hale getirmek için stratejiler tanıtılmalı, açıklanmalı, modellenmeli, stratejinin pratiği yaptırılmalı ve öğrencilere dönüt verilmelidir (Bruning vd., 2014). "Öğrencileri bilinçli planlar yaparak dinleme becerilerini nasıl geliştirebilecekleri konusunda eğitmenin önemli olduğunu net bir şekilde söyleyebiliriz. Buna strateji geliştirme ya da strateji öğretimi şeklinde ayrıca başlıklar vermek gerekli değildir ancak öğrencilerin gelişimi için bir etkinlik esnasında deneyebilecekleri belli başlı planların sürece dahil edilmesi dinleme eğitiminin önemli noktalarından biridir." (Rost ve Wilson, 2013; s. 299). Öğrencilerin dinleme stratejilerinin kullanımında otomatikleştirilmesi de oldukça önemlidir.

“Öğrenciler becerilerinin otomatikleştiği görevlerde bilinçli dikkat ve düşünce gerektiren görevlere göre daha az kaynak ihtiyacı duyarlar” (Bruning vd., 2014). Bir başka deyişle dinleme sürecinde gerçekleştirmeleri gereken temel işlemleri içselleştiren ve bunlarda otomatikleşen öğrenciler dinlediğini anlama, sorgulama, analiz etme, eleştirme, değerlendirme gibi daha üst düzey bilişsel görevlere odaklanabilir. Dolayısıyla dinleme stratejilerinin öğretimi dinleme eğitimi için gerekli olan bir basamak olsa da önemli olan öğrencileri bu stratejiler aracılığıyla dinlemenin daha üst basamaklarını tırmanmaya teşvik edebilmektir.

Dinleme eğitimi kapsamında kullanılacak stratejilerin öğretilebilmesi için öncelikle bunların ne olduğunun ve tasnifinin netleştirilmesi gerekmektedir. Ancak dinleme eğitimi alanyazınında dinleme stratejisi, yöntemi ve tekniği kavramlarının sınırlarının net olarak çizilemediği, bu üç kavramın birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Dinleme stratejilerinin ne olduğuna ve nasıl sınıflandırılacağına dair kanaat getirebilmek için öncelikle bu üç kavramın tanımlarına değinmek ve aralarındaki farklılıklardan bahsetmek yararlı olacaktır.

Dinleme Stratejisi, Yöntemi ve Tekniği Arasındaki Farklar

Strateji, yöntem ve teknik kavramlarının Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük ve Eğitim Bilimleri Sözlüğündeki tanımları şu şekildedir:

Tablo 1.

Strateji, Yöntem ve Teknik Sözcüklerinin Tanımları

Kavram	TDK Tanımı	Eğitim Bilimleri Sözlüğü Tanımı
Strateji	İzlem, önceden belirlenen bir amaca ulaşmak için tutulan yol.	Eğitim yaklaşım ve modelleri çerçevesinde belirlenmiş amaç ve ilkelere ulaşmak için eğitim koşulları ile öğrencilerin düzeylerine göre yöntem, materyal, araç-gereç, etkinlik gibi eğitim kaynaklarını planlama ve uygulama. (akt. Güneş, 2016)
Yöntem	Bir amaca erişmek için izlenen yol, usul, sistem, prosedür, politika.	Bir sorunu çözmek, bir deneyi sonuçlandırmak, bir konuyu öğretmek ya da öğrenmek gibi amaçlara ulaşmak için bilinçli olarak seçilen ve izlenen düzenli yol. (akt. Güneş, 2016)
Teknik	Bir sanat, bir bilim, bir meslek dalında kullanılan yöntemlerin hepsi, yol, beceri, yöntem.	Herhangi bir sanat, üretim ve öğretim etkinliği için kullanılan beceri, işlem ya da yol. (akt. Güneş, 2016)

Tablo 1’deki tanımlardan hareketle strateji, öğretim amaçlarına göre uygulanacak yöntemleri, materyalleri, araç-gereçleri seçme ve öğretimi yönlendirme etkinliklerinin tamamını kapsayan bir kavram olarak tanımlanabilir. Yöntem ise amaç, içerik, süreç, teknik, araç-gereç gibi çeşitli bileşenlerden oluşan ve stratejinin alt bileşeni konumunda olan bir kavramdır. Teknik, çeşitli işlem, yol, beceri ve etkinliklerden oluşur; öğretim sürecinde yöntemle birlikte kullanılır ve onun alt bileşeni konumundadır. Bir başka deyişle teknik, yöntemin amacına ulaşılmasını sağlayan ve alt amaçlarını gerçekleştiren her türlü işlemdir (Güneş, 2016). Bu üç kavramın birbirini kapsarken birbirinden küçük farklarla ayrılan yönlerini Arıcı’nın (2010) yaptığı şu benzetmeden hareketle daha rahat anlayabiliriz:

Dinleme Stratejileri

“Balık tutmak isteyen bir insanın, balığı denizde mi, gölde mi yoksa nehirde mi tutacağı yaklaşımdır. Balığı tekneyle mi, kayıkla mı tutacağı yöntem; ağla mı, oltayla mı tutacağı ise teknik olarak düşünülebilir”. Bu bilgilerden hareketle diyebiliriz ki dinleme stratejileri, dinleme eğitimi sürecinin amaçlarına uygun yöntem, teknik, materyal ve araç-gereçleri seçerek öğretimi yönlendirmektir. Bir amaç doğrultusunda belli yöntem ve teknikleri işe koşturmak stratejik bir plan yapmak demektir. Dinleme eğitimi açısından yorumlayacak olursak bir dinleme amacı doğrultusunda belli bir dinleme türünü ve bu dinleme türüne uygun yöntem ve teknikleri işe koşturmak dinleme stratejisini belirlemek anlamına gelmektedir.

Kısacası dinleme eğitimi kapsamında strateji, yöntem ve teknik terimlerinin tanımları şu şekilde verilebilir:

Dinleme Stratejisi: Dinleyicinin kendi dinleme sürecini planlaması, izlemesi ve değerlendirmesi; dinleme süreci boyunca dinlemenin aşamalarına, amacına ve kendi özelliklerine en uygun tür ve teknikleri işe koşturarak dinleme sürecini etkili hale getirmesidir. Dinleme stratejisi, dinleme sürecinde kullanılan dinleme yöntem ve tekniklerini kapsar.

Dinleme Yöntemi: Temelinde bir dinleme amacı bulunan ve bu amaç doğrultusunda uygulanan dinleme yollarıdır.

Dinleme Tekniği: Dinleme yönteminin amacının gerçekleştirilmesine hizmet eden, dinleme sürecinde işe koşturulan her türlü yardımcı taktiklerdir.

Yapılan bu tanımlamalardan hareketle strateji, yöntem ve teknik kavramlarının birbirini kapsama durumlarını şu şekilde görselleştirebiliriz:

Şekil 2. Strateji, Yöntem ve Teknik

Yerli ve yabancı alanyazında dinleme stratejileriyle ilgili çeşitli tasniflerin varlığı söz konusudur. Üzerinde uzlaşmış bir tasnifin olmaması ve dinleme stratejilerinin, yöntemlerinin ve tekniklerinin birbirlerinden net çizgilerle ayrılamaması sebebiyle alanyazında, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ve ders kitaplarında bir kavram kargaşasının yaşandığı görülmektedir. Sınırları ve anlamı doğru anlaşılmayan kavram ve terimler öğretim programlarına ve diğer öğretim materyallerine doğru olarak yansıtılamaz. Bu durum uygulamada bazı aksaklıkların ve ikiliklerin yaşanmasına sebebiyet verir. Öğretim sürecinde özellikle strateji, yöntem ve teknik kavramlarının sınırlarının çok iyi bilinmesi gerekir. Bu çalışmanın amacı alanyazında yapılan dinleme stratejileri tasniflerini incelemek ve edinilen kuramsal bilgilerden hareketle dinleme stratejileri tasnifi önerisi sunmaktır. Çalışmanın alt amaçları ise şu şekilde sıralanabilir:

1. Alanyazında kaç farklı türde dinleme stratejileri tasnifi olduğunu tespit etmek
2. Davranış boyutuna göre tasnif edilmiş dinleme stratejilerini belirlemek
  - a. Bilişsel boyuta göre tasnif edilmiş dinleme stratejilerini belirlemek
  - b. Duyuşsal boyuta göre tasnif edilmiş dinleme stratejilerini belirlemek
  - c. Üstbilişsel boyuta göre tasnif edilmiş dinleme stratejilerini belirlemek
3. Dinleme sürecine göre tasnif edilmiş dinleme stratejilerini belirlemek
4. Zihinsel boyuta göre tasnif edilmiş dinleme stratejilerini belirlemek

Yöntem

Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden Temellendirilmiş Kuram Yöntemi (TKY) kullanılarak gerçekleştirilmiştir. TKY kapsamında sosyal bir araştırmadan sistemli bir şekilde toplanan ve çözümlenen veriler ışığında yeni bir kuram keşfedilir (Glaser ve Strauss, 1967). Bir başka deyişle bu yöntem kapsamında mevcut kuramlar yeni kuramı inşa etmeye yardımcı olan veri parçaları olarak görülür. Verilerin çözümlenmesi veri hazır olduğunda başlar ve sistematik bir şekilde, kategorilerin tanımlanması ve aralarında bağlantıların kurulmasıyla ilerler (Urquhart, 2018). Bu çalışma kapsamında alanyazından toplanan veriler yalnızca özetlenip sentezlenerek incelenmeyecek, söz konusu veriler ışığında dinleme stratejileri tasnifi önerisi sunulacaktır. Bir başka deyişle incelenen çalışmalardan sistematik bir şekilde elde edilen ve çözümlenen veriler ortaya yeni bir ürün koymak için kullanılacaktır. Çalışmanın özgün üretim boyutunun varlığı sebebiyle çalışmanın Temellendirilmiş Kuram Yöntemi (TKY) ile yürütülmesi uygun görülmüştür.

Verilerin Toplanması

Çalışmanın verileri doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. “Doküman incelemesi hem basılı hem de elektronik materyalleri incelemek veya değerlendirmek için yapılan sistematik bir işlemdir. Doküman incelemesinde analitik işlem süreci, dokümanlarda yer alan verilerin bulunmasını, seçilmesini, değerlendirilmesini (anlamlandırılmasını) ve sentezlenmesini içermektedir” (Özkan, 2019). Doküman incelemesi yöntemi doğrultusunda incelenen belgeler araştırmaya doğrudan veri sağlar, başka bir deyişle araştırmanın kaynağı olur (Şen ve Yıldırım, 2019). Temellendirilmiş Kuram Yöntemi ve yukarıdan aşağıya kodlama tekniği doğrultusunda veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi yönteminin seçilmesi alanyazının oluşturulacak kurama temel olarak ele alınması noktasında kullanışlı görünmektedir. Bu sebeple alanyazından hareketle dinleme stratejileri tasnifi önerisinde bulunulacak bu çalışmada verilerin doküman incelemesi yöntemiyle toplanması uygun bulunmuştur.

İnceleme Nesnesi

Yapılan alanyazın taramasında dinleme stratejileriyle ilgili yapılmış çalışmaların çoğunun benzer kaynaklardan alıntı yapmak suretiyle birbirini tekrar eder bir nitelik taşıdığı görülmüştür. Bu sebeple dinleme stratejileriyle ilgili çalışmalarda sıklıkla başvurulduğu görülen, mevcut strateji sınıflamalarından farklı sınıflamalar içeren aşağıdaki 15 doküman bu çalışmanın inceleme nesnesi olarak seçilmiştir:

Tablo 2.

Çalışmada Analiz Edilecek Dokümanlar

Çalışmacı	Çalışmanın Adı	Çalışmanın Türü
Hoskisson, K., & Tompkins, G. E. (1987)	Listening to Learn	Kitap Bölümü
O'Malley, J. M., Chamot, A. U., & Küpper, L. (1989)	Listening Comprehension Strategies in Second Language Acquisition	Makale
Oxford, R. L. (1990).	Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know	Kitap
Demirel, Ö. (1999)	Türkçe Öğretiminde Öğrenme Yaşantılarının Düzenlenmesi	Kitap Bölümü
Berman, M. (2003)	Listening Strategy Guide	Kitapçık

Dinleme Stratejileri

Vandergrift, L. (2008)	Learning Strategies For Listening Comprehension	Kitap Bölümü
Tompkins, G. E. (2009)	Language Arts: Patterns Of Practice	Kitap
Karadüz, A. (2010)	Türkçe ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Dinleme Stratejilerinin Değerlendirilmesi	Makale
Çelikbaş, K. A. (2010).	Anlama / Dinleme Stratejilerinin Kullanımı ile Dinlediğini Anlama Düzeyi Arasındaki İlişki	Yüksek Lisans Tezi
Temur, T. (2010)	Dinleme Metinlerinden Önce ve Sonra Sorulan Soruların Üniversite Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Beceri Düzeyine Etkisi	Makale
Doğan, Y. (2011)	Dinleme Eğitimi	Kitap
Rost, M., & Wilson, J. J. (2013)	Active Listening Strategies	Kitap Bölümü
Güneş, F. (2013)	Dinleme Eğitimi	Kitap Bölümü
Yıldız, N. (2015)	Dinleme Stratejileri Öğretiminin Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Dinlediğini Anlama Becerilerine Etkisi	Doktora Tezi
Kaya, D. (2014)	Dinleme Eğitimi	Kitap Bölümü

Verilerin Analizi

Çalışmada Temellendirilmiş Kuram Yöntemi (TKY) kapsamında kullanılan ve bir nitel çözümleme tekniği olan kodlamadan yararlanılmıştır. “Kodlama tekniği TKY ile sınırlı değildir ancak kodlama yapma işlemleri bu yöntemin merkezindedir” (Urquhart, 2018; s. 41). Kodlama tekniğinde belli bir veri parçasına kavramsal etiketler eklenerek çözümleme gerçekleştirilir (Urquhart, 2018). TKY kapsamında *ashağıdan yukarıya, yukarıdan aşığıya, orta boyutlu ve tematik* olmak üzere dört farklı kodlama yaklaşımı söz konusudur. Bu çalışma kapsamında verilerin çözümlenmesinde *yukarıdan aşığıya kodlama yaklaşımı* kullanılmıştır. Yukarıdan aşığıya kodlama yaklaşımında alanyazından gelen kodlar verilere uygulanır. Bir başka deyişle verilerin kategoriler haline getirilmesi ve ilişkilendirilmesinde alanyazında yer alan mevcut fikirlerden yararlanılır. Kuram oluşturma aşaması alanyazından gelen verilerin kodlamasının yapılmasının ardından gelir (Urquhart, 2018). Kodlama işlemi ise *açık uçlu, seçici ve kuramsal kodlama* olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilir. Açık uçlu

kodlama aşamasında veri parçaları satır satır, kelime kelime, detaylı bir şekilde incelenir. Seçici kodlama aşamasında açık uçlu kodlar araştırma problemi için önemli olan kategorilere yükseltilir, başka bir deyişle veriler çekirdek değişkenin etrafında tekrar kodlanır. Kuram oluşturmada oldukça önemli bir aşama olan kuramsal kodlama aşamasında ise oluşturulan kodlar birbirleriyle ilişkilendirilir (Urquhart, 2018). Bu çalışma kapsamında inceleme nesnesi olarak belirlenen çalışmalarda yapılan tasnifler yalnızca başlıklar halinde verilmeyecek, tasniflerin detaylarına inilecektir. Elde edilen veriler strateji tasnifi türleri ve tasnif boyutları başlıkları altında toplanacak ve bu kategoriler arasında ilişkilendirmeye gidilmek suretiyle yeni bir tasnif önerisi sunulacaktır. Bu sebeple çalışmanın analiz yöntemi olarak TKY'nin bir uzantısı olan kodlama tekniğinden yararlanılması uygun görülmüştür.

Bulgular ve Yorum

Çalışmanın bu bölümünde belirlenen amaç ve alt amaçlara ilişkin bulgulara ve bu bulgulara yönelik yorumlara yer verilecektir.

Türde Dinleme Stratejileri Tasniflerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Çalışma kapsamında inceleme nesnesi olarak ele alınan 15 çalışmadan hareketle dinleme stratejilerinin alanyazında dört farklı şekilde sınıflandırıldığı görülmüştür. Bu tasnifler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 3.

Çalışmaların Dinleme Stratejileri Tasnif Türlerine Göre Dağılımı

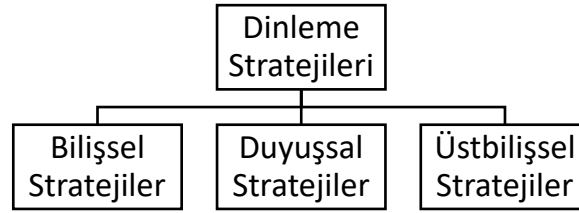
Strateji Tasnifleri	Araştırmacılar	Sıklık
Dinleme Sürecine Göre	Demirel (1999), Tompkins (2009), Çelikbaş (2010), Doğan (2011), Güneş (2013), Yıldız (2015), Kaya (2018)	7
Davranış Boyutuna Göre	O'Malley ve diğerleri (1989), Oxford (1990), Vandergrift (2008), Karadüz (2010),	4
Zihinsel Boyuta Göre	Hoskisson ve Tompkins (1987), Berman (2006), Rost ve Wilson (2013)	3
Hem Dinleme Süreci Hem Davranış Boyutuna Göre	Temur (2010)	1

Tablo 3'ten hareketle alanyazında dinleme stratejilerinin çoğunlukla süreç temelli olarak tasnif edildiği anlaşılmaktadır. Temur (2010), aynı çalışma kapsamında hem dinleme sürecine yönelik hem de davranış boyutuna yönelik dinleme stratejileri tasnifi önerisi sunduğu için tabloda ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. İncelenen diğer çalışmalarda bu durumun görülmemesi sebebiyle Temur'un (2010) dinleme stratejileri ayrı bir tasnif başlığında ele alınmayacak, ilgili olduğu tasnif başlığı altında incelenecektir.

Davranış Boyutuna Göre Tasnif Edilmiş Dinleme Stratejilerine Yönelik Bulgular ve Yorum

Alanyazında dinleme stratejileri davranış boyutuna göre şu şekilde tasnif edilmektedir:

Şekil 3. Dinleme Stratejilerinin Davranış Boyutuna Göre Tasnifi

Söz konusu strateji tasnifinin yapıldığı çalışmalardan biri O'Malley' ve diğerlerine (1989) aittir. Oldukça eski bir çalışma olmasına rağmen dinleme stratejileriyle ilgili çalışmalarda temel atıf kaynaklarından biri olarak yararlanıldığı görülen bu çalışmada dinleme stratejileri şu şekilde tasnif edilmiştir:

Tablo 4.

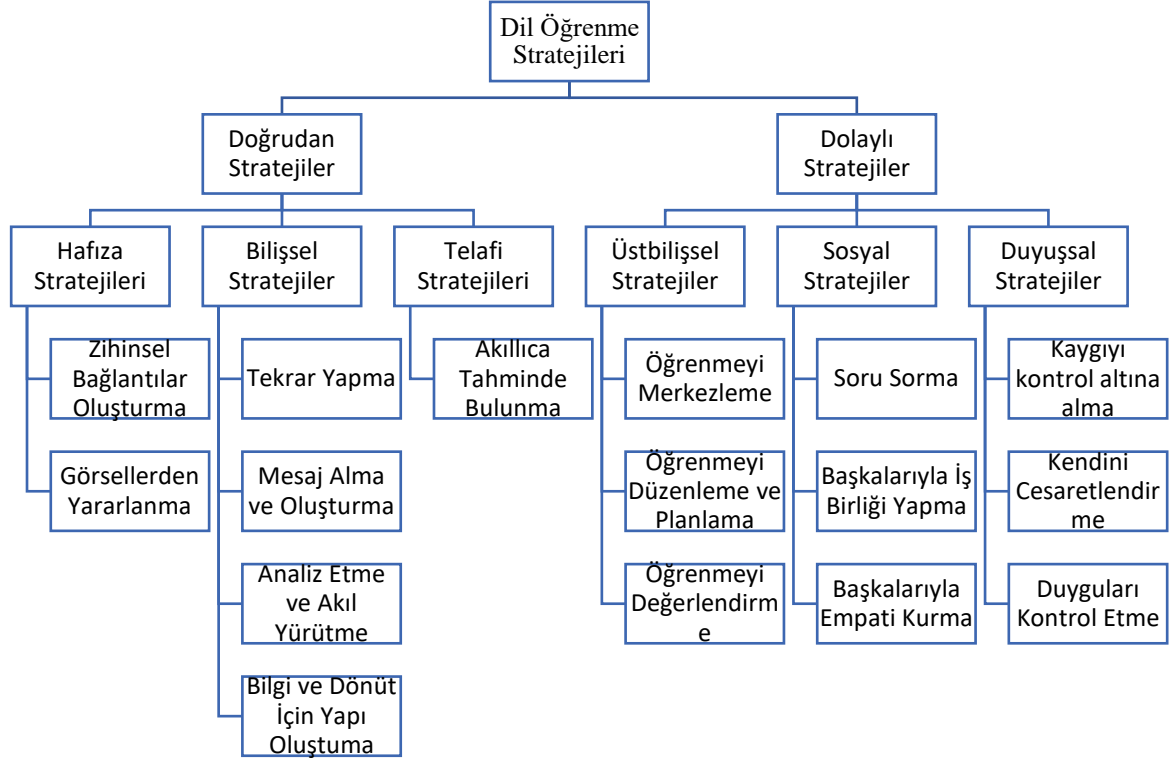
O'Malley ve diğerlerinin (1989) Dinleme Stratejileri

Strateji	Açıklama
Üstbilişsel Stratejiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Planlama: Bir dinleme görevinin gerçekleştirilmesine ilişkin eylem planı oluşturmak 2. Denetleme: Dinleme görevi ve verilen bilginin içeriği hakkında farkındalık oluşturmak<ul style="list-style-type: none"> • Yönlendirilmiş Dikkat: Genel olarak dinleme görevlerine ve bağlama odaklanma • Seçici Dikkat: Verilen mesajdaki belli bilgilere, ayrıntılara odaklanma 3. Değerlendirme: Anlama durumunu ve süreci değerlendirme
Bilişsel Stratejiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tekrar Etme: Öğrenilenleri sesli olarak tekrar etme ya da daha büyük bir dil yapısı içinde kullanma 2. Örgütme: Bilgiyi anlama ve kalıcılık düzeyi artacak şekilde düzenleme 3. İlişkilendirme: Yeni bilgiyi halihazırda bilinen bilgiyle eşleştirme ya da metnin bölümleri arasında ilişkiler kurma
Sosyo-duyuşsal Stratejiler	<ol style="list-style-type: none"> 1. İş Birliği 2. Duyuşsal Kontrol

Tablo 4'te görüldüğü üzere O'Malley ve diğerleri (1989) üstbilişsel stratejileri dinleyici odaklı ve dinleme sürecinin planlanması ve kontrolüne dayalı şekilde yapılandırmıştır. Bilişsel stratejilerin daha çok bilginin kalıcılığının artırılması ve yapılandırılmasına yönelik düzenlendiği görülürken sosyo-duyuşsal stratejiler üzerinde diğer stratejilere nazaran daha az durularak iş birliği ve dinleme esnasında duyguları kontrol etme gibi stratejilerin önerildiği görülmektedir. Söz konusu tasnif bu haliyle dinleme sürecinde gerçekleştirilmesi beklenen temel aşamaları verir bir nitelik taşımaktadır.

Oxford (1990) ikinci dil öğretiminde kullanılabilir dil öğrenme stratejilerini ele aldığı çalışmada her bir dil becerisi için kullanılabilir stratejileri ayrı ayrı vermiştir. Oxford'un (1990)

dinleme becerisini geliştirmede kullanılacak stratejileri davranış boyutunu göz önüne alarak ancak O'Malley ve diğerlerinden (1989) farklı şekilde şöyle tasnif ettiği görülmektedir:

Şekil 4. Oxford'un (1999) Dinleme Stratejileri Tasnifi

Oxford'un (1990) bilişsel, duyuşsal ve üstbilişsel stratejiler başlıkları altında verdiği açıklamalar O'Malley ve diğerlerinin (1989) çalışmasıyla neredeyse örtüşmektedir. Oxford (1990) bu stratejilere ek olarak hafıza stratejilerini ve telafi stratejilerini eklemiş, duyuşsal stratejilerle sosyal stratejileri ayrı ayrı ele almıştır. Hafıza stratejileri, bilişsel stratejiler ve telafi stratejilerini öğrenme sürecine doğrudan etkisi olması sebebiyle *doğrudan*; üstbilişsel stratejileri, sosyal stratejileri ve duyuşsal stratejileri öğrenme sürecine dolaylı katkıda bulunması sebebiyle *dolaylı* başlığı altında ele almıştır. Oxford'un (1990) dinleme stratejileri önerileri çok daha detaylı bir tasnif olarak görünmektedir.

Vandergrift (2008), O'Malley ve diğerlerinin (1989) tasnifinden hareketle dinleme stratejilerinin *üstbilişsel stratejiler*, *bilişsel stratejiler* ve *sosyo-duyuşsal stratejiler* olmak üzere üç gruba ayrıldığını belirtmiştir. Bu üç tür strateji hakkında değerlendirmesi ise şu şekildedir:

"Üstbilişsel stratejiler dinleme süreci hakkında düşünmeyi ve bu süreci yürütmeyi kapsar: Planlama, denetleme, değerlendirme ve problem çözme gibi eylemleri içerir. Bu stratejiler önemlidir çünkü belirli bilişsel stratejileri organize ederek dinlediğini anlama sürecini denetlemeyi, düzenlemeyi ve yönetmeyi sağlar. Bunun yanı sıra dinleyici bilişsel stratejileri kullanarak dinleme metnindeki bazı elementleri manipüle edebilir (örneğin özetlemede) ya da dinleme görevini gerçekleştirebilmek için belirli teknikleri uygulayabilir (örneğin çıkarım yapmada). Üstbilişsel stratejiler dinleme etkinliklerini yönlendirse de bu stratejilerin yönlendirici gücü uygun bilişsel stratejiler uygulanmazsa ortaya çıkmayacaktır. Bu sebeple başarılı bir ikinci dil öğretimi üstbilişsel ve bilişsel stratejilerin dikkatli bir şekilde organize edilmesini kapsar. Dinleme stratejilerinin bir başka kategorisi olan sosyo-duyuşsal stratejiler ikinci dil öğrencileri tarafından genellikle bir başka konuşucuyla etkileşim halindeyken kullanılır." (Vandergrift, 2008 s. 84)

Dinleme Stratejileri

Karadüz (2010), diğer çalışmacılardan farklı olarak dinleme stratejilerini *bilişsel stratejiler, duyuşsal stratejiler ve beden dili stratejileri* olmak üzere üç grupta incelemiştir. Üst bilişsel stratejilere tasnifinde yer vermeyen çalışmacı beden dili stratejilerini *konuşmacıyı başla ve gözle takip etme, konuşmacıya doğru dönerek onu dinlemeye çalışma, mimikleri kullanarak konuşmacıya mesaj verme* şeklinde sıralamıştır.

Temur'un (2010) iki farklı türde dinleme stratejisi tasnifi yaptığı görülmektedir. Araştırmacı dinleme stratejilerini davranış boyutuna göre *parçadan bütüne stratejiler, bütünden parçaya stratejiler ve üst bilişsel stratejiler* olmak üzere üç başlıkta ele alırken tasnifinde duyuşsal stratejilere yer vermemiştir.

Bilişsel Boyuta Göre Tasnif Edilmiş Dinleme Stratejilerine Yönelik Bulgular ve Yorum

İnceleme nesnesi olarak ele alınan 15 çalışmanın incelenmesi sonucunda 41 bilişsel dinleme stratejisine ulaşılmıştır. Bu stratejilerin çalışmalarda tekrarlanma sıklığı aşağıdaki gibidir:

Tablo 6.

Bilişsel Stratejiler

Strateji	Sıklık
Tahmin Etme	10
Sorularla Çalışma (Soru oluşturma, sorulara cevap verme)	10
İlişkilendirme (Ön bilgilerle, günlük yaşamla, kişisel deneyimlerle, metin içi bilgilerle)	10
Not Alma	9
Çıkarım Yapma (Bağlamdan hareketle anlamı bilinmeyen kelimeleri, örtük ifadeleri vb. çıkarma)	9
Özetleme	7
Değerlendirme (Dinlenenleri değerlendirme)	7
Kelimelerle Çalışma (Anahtar kelimelerle, bilinmeyen kelimelerle vb. çalışma)	6
Zihinde Canlandırma	5
Yeniden İfade Etme	4
Karşılaştırma	3
Neden-Sonuç İlişkileri Kurma	4
Tekrar Dinleme	3
Ana Fikir ve Yardımcı Fikir Tespit Etme	3
Başlık Önerme	3
Amaç Belirleme (Öğretmenle birlikte belirleme)	2
Örgütlenme	2

İşaretleme	2
Örgütleyici Tablolardan Yararlanma (Kavram haritaları, zihin haritaları, hikâye haritaları)	2
Eleştirme	2
Tekrar Yapma	2
Vurgu ve Tonlamaya Dikkat Etme	2
Sınıflandırma	1
Betimleme	1
Konu Tespit Etme	1
Ara Özet Yapma	1
Beyin Fırtınası Yapma	1
Akıl Yürütme	1
Analoji Kurma	1
Analiz Etme	1
Gerekli ve Gereksiz Bilgiyi Birbirinden Ayırma	1
Metnin Planını Oluşturma	1
Seçici Dinleme	1
Kaynaklardan Yararlanma	1
Zamir Referanslarından Yararlanma	1
Problem Çözme	1
Tamamlama Çalışmaları	1
Olay Sırasına Göre Sıralama	1
Çevirme	1
Sonuç Çıkarma	1
Düzeltilme	1

Tablo 6'da görüldüğü üzere alanyazında *tahmin etme, sorularla çalışma, ilişkilendirme, not alma, çıkarım yapma, özetleme ve değerlendirme* en sık tekrarlanan bilişsel stratejilerdir. Alanyazının söz konusu bu bilişsel stratejiler üzerinde uzlaşım sağladığı düşünülebilir. Dinlenenlerin anlaşılma düzeyini gösteren yollardan olan ana fikir, yardımcı fikir ve konu tespiti yapmanın tekrarlanma sıklığının

Dinleme Stratejileri

düşük olması oldukça ilgi çekici bir durumdur. Ana fikir, yardımcı fikir ve konu tespiti metnin analiz edilmesini gerektirdiğinden bu stratejileri analiz etme stratejisi başlığı altında ele almak daha doğru görünmektedir. Neden-sonuç ilişkilerini belirleme de analiz stratejisi kapsamına dahil edilebilir. Aynı düşünme şekliyle örgütleyici tablolardan yararlanma dinlenen metinden edinilen bilgileri akılda kalıcılığını artıracak şekilde düzenlemeye yardımcı olduğundan örgütleme stratejisi başlığı altında ele alınabilir.

Sosyo-Duyuşsal Boyuta Göre Tasnif Edilmiş Dinleme Stratejilerine Yönelik Bulgular ve Yorum

İncelenen çalışmalarda tespit edilen 6 sosyo-duyuşsal strateji ve tekrar edilme sıklıkları aşağıdaki gibidir:

Tablo 7.

Sosyo-duyuşsal Stratejiler

Strateji	Sıklık
İş Birliği Yapma	4
Empati Kurma	4
Duyguları Kontrol Altına Alma	4
Motivasyonu Sağlama	3
Tartışma	2
Rahatlama Egzersizleri Yapma	1

Tablo 7’de görüldüğü üzere alanyazında dinlemeyle ilgili sosyo-duyuşsal stratejilerin üzerinde yeterince durulmamaktadır. Dinlemenin sosyo-duyuşsal boyutunun ihmalini gösterir nitelikte olan bu bulgu dinleme motivasyonunun sağlanması, dinleme eğitimi boyunca kazanılan davranışların hayat boyu kullanılacak alışkanlıklara dönüştürülmesi gibi önemli boyutların atlandığını da gösterir niteliktedir.

2.c. Üstbilişsel Boyuta Göre Tasnif Edilmiş Dinleme Stratejilerine Yönelik Bulgular ve Yorum

İncelenen çalışmalarda tespit edilen 6 üst bilişsel strateji ve tekrar edildikleri çalışma sayıları aşağıdaki gibidir:

Tablo 8.

Üstbilişsel Stratejiler

Strateji	Sıklık
Değerlendirme (Öz değerlendirme, anlama durumunu değerlendirme, amaçlara ulaşma derecesini değerlendirme, sürecin etkililiğini değerlendirme)	11
Dikkat Yönelme (Yönlendirilmiş dikkat, seçici dikkat, devamlı dikkat, fark edici dikkat)	8
Denetleme (Dikkat durumunu, anlama durumunu, tahminlerin doğruluğunu denetleme)	7
Planlama	6
Ön Hazırlık Yapma	6

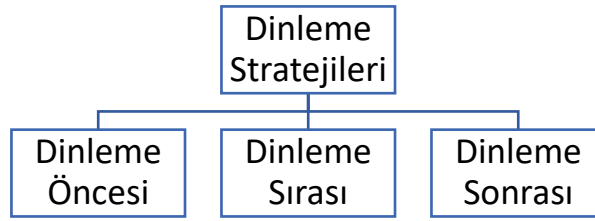
Hedef ve Amaç Belirleme (Öğrencinin kendi hedef ve amaçlarını belirlemesi)	5
Tür, Yöntem ve Teknikler Belirleme (Öğrencinin uygun tür, yöntem ve teknikleri belirlemesi)	2

Tablo 8’de görüldüğü üzere alanyazında en sık tekrarlanan üstbilişsel strateji değerlendirmedir. Oldukça üst düzey bir bilişsel görev olan değerlendirme bilişsel stratejiler arasında içerik odaklı ele alınırken üstbilişsel stratejiler arasında dinleyici odaklı olarak ele alınmıştır. Değerlendirme stratejisini takip eden dikkat yöneltme dinleyicinin başlatması ve devamlılığını kontrol etmesi gereken bir bilişsel işlem olduğundan üstbilişsel strateji olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 6,7 ve 8’den hareketle davranış boyutunu dikkate alarak dinleme stratejilerini tasnif eden araştırmacıların bilişsel, sosyo-duyuşsal ve üst bilişsel stratejileri sınıflandırırken birbirlerinden çok farklılaşmadığı görülmektedir. Dinleme stratejileri sınıflandırılırken alanyazında üstünde büyük oranda uzlaşılan stratejilere yer verilmesi yapılacak olan sınıflandırmanın güvenilirliğini artıracaktır. Bu durumun yanı sıra alanyazının onayladığı stratejilerle oluşturulmuş bir tasnifin kapsayıcılığı da güçlenecektir.

Dinleme Sürecine Göre Tasnif Edilmiş Dinleme Stratejilerine Yönelik Bulgular ve Yorum

Alanyazında dinleme stratejilerinin dinleme sürecinin aşamaları merkeze alınarak şu şekilde tasnif edildiği görülmüştür:

Şekil 5. Dinleme Stratejilerinin Dinleme Sürecine Göre Tasnifi

Söz konusu tasnifin yapıldığı çalışmalarda her bir dinleme aşaması için önerilen stratejiler şu şekildedir:

Tablo 9.

Dinleme Aşamalarına Göre Stratejiler

Aşama	Strateji	Sıklık	
Dinleme Öncesi	Tahminde Bulunma	7	
	Amaç Belirleme	6	
	Hazırlık Yapma	5	
	Ön Bilgileri Harekete Geçirme	4	
	Sözcüklerle Çalışma	4	
	Sorularla Çalışma	3	
	Zihinde Canlandırma	2	
	Tür, Yöntem ve Teknik Belirleme	2	
	Tanıtma	1	
	Ana Hatları Belirleme	1	
	Beyin Fırtınası Yapma	1	
	Dinleme Sırası	Not Alma	7
		Tahmin Çalışmaları	4
Zihinde Canlandırma		3	
Soru Çalışmaları		3	

Dinleme Stratejileri

	Vurgu ve Tonlamalara Dikkat Etme	3
	Tekrar Dinleme	2
	İlişkilendirme	2
	Karşılaştırma	2
	Analiz Etme	2
	Dinlenenleri Tekrar Etme	1
	Örgütleyici Tablolara Çalışma	1
	Analoji Kurma	1
	Empati Kurma	1
	Sözcüklerle Çalışma (Anahtar kelimeler, bilinmeyen kelimeler)	1
	Konu Tespiti Yapma	1
	Ana Fikir Tespiti Yapma	1
	İşaretleme Yapma	1
	Sınıflama	1
	Sıralama	1
	Başlık Üretme	1
	Çözüm Üretme	1
	Ara Özet Yapma	1
Dinleme Sonrası	Özetleme	6
	Değerlendirme	5
	Soru Çalışmaları	4
	Çıkarımda Bulunma	3
	Yeniden İfade Etme	3
	Başlık Üretme	2
	Tartışma	2
	Neden-Sonuç İlişkileri Kurma	3
	Öz Değerlendirme	2
	Sorgulama	2
	Tamamlama Çalışmaları	1
	Örgütleyici Tablolara Çalışma	1
	Karşılaştırma	1
	Geri Bildirimde Bulunma	1
	Eleştirme	1

Tablo 9'da görüldüğü üzere alanyazında dinleme öncesi aşamada en çok *tahminde bulunma*, *amaç belirleme*, *hazırlık yapma*, *ön bilgileri harekete geçirme* ve *sözcüklerle çalışma* stratejilerinin kullanılması önerilmiştir. Dinleme sırası aşamasında en çok *not alma*, *tahmin etme*, *zihinde canlandırma*, *soru çalışmaları* ve *vurgu ve tonlamaya dikkat etme* stratejilerinin kullanılması önerilmiştir. Dinleme sonrası aşamasında ise *özetleme*, *değerlendirme*, *soru çalışmaları*, *çıkarımda bulunma* ve *yeniden ifade etme* stratejileri en çok önerilen stratejiler olmuştur.

Tablo 9'da *zihinde canlandırma*, *sorularla çalışma*, *başlık üretme* ve *sözcüklerle çalışma* stratejilerinin farklı çalışmalarda farklı dinleme aşamalarında ele alındığı görülmektedir. Bu durumun söz konusu stratejilerin dinleme sürecinde hangi amaca hizmet edeceğine yönelik görüş farklılıkları sebebiyle ortaya çıktığı düşünülebilir. Dolayısıyla söz konusu stratejilerin kullanım amacı değiştiğinde farklı dinleme aşamalarında tekrar tekrar kullanılıp kullanılmayacağıyla ilgili değerlendirme yapmak sağlıklı olacaktır. Örneğin soru çalışmaları (soru oluşturma, soru cevaplama) amacına göre hem dinleme öncesi hem dinleme sırası hem dinleme sonrası aşamalarında kullanılabilir. Durum böyleyken sorularla çalışma stratejisini süreç temelli bir tasnife tabii tutmak yerine öğrencilere hangi durumlarda soru

hazırlayabileceklerine ya da sorulara cevap verebileceklerine yönelik bilgilendirme yapmak daha uygun görünmektedir. Bu durumda sorularla çalışma stratejisinin hangi aşamada kullanılabileceğinden çok temel işlevleri üzerinde durularak öğrenciler uygun dinleme aşamalarında bu stratejiden yararlanmaya yönlendirilebilir. Böylelikle söz konusu stratejinin amaçları içselleştirilerek bu stratejinin kullanımında otomatikleşebilir.

Tablo 9'dan çıkarılabilecek bir başka sonuç ise duyuşsal stratejilerin süreç temelli tasnifte yer almaması ve süreçlerin bilişsel ve üstbilişsel stratejileri kapsayacak şekilde yapılandırılmış olmasıdır. Söz konusu tasniflerde bilişsel stratejilerin daha çok dinleme sırasında, üstbilişsel stratejilerin ise daha çok dinleme sonrasında kullanılmasının önerildiği görülmektedir. Dinleme öncesi aşamada ise hem bilişsel hem üstbilişsel stratejilerin kullanılmasının önerildiği görülmektedir.

Zihinsel Boyuta Göre Tasnif Edilmiş Dinleme Stratejilerine Yönelik Bulgular ve Yorum

Alanyazında bazı araştırmacıların dinleme stratejilerini davranış boyutuna ya da dinleme aşamasına göre değil dinleme esnasında gerçekleştirilen zihinsel işlemlere göre sınıflandırdığı görülmüştür. Bu tasnifler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 10.

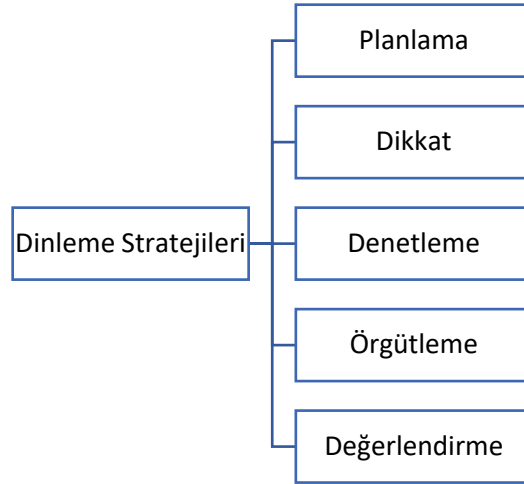
Dinleme Stratejilerini Zihinsel Boyuta Göre Tasnif Eden Çalışmacılar

Çalışmacı	Stratejiler
Hoskisson ve Tompkins (1987)	İmgeleme Yapma Sınıflandırma Sorular Sorma Örgütleme Not Alma Dikkat Yönelme
Berman (2006)	Dinleme Öncesi Stratejiler Ana Düşünceyi Belirleme Not Alma Detayları İşleme Düşünceler Arasındaki İlişkileri Belirleme Bağlamdan Hareketle Sözcükleri Tahmin Etme Zamir Referanslarını Belirleme
Rost ve Wilson (2013)	Planlama Odaklanmış Dikkat Denetleme Değerlendirme Çıkarım Yapma Detaylandırma İş Birliği Gözden Geçirme

Dinleme Stratejileri

Yapılan diğer tasniflerle karşılaştırıldığında zihinsel boyut göz önüne alınarak yapılan tasniflerde ortak noktalar daha azdır. Tasnifler incelendiğinde zihinsel boyuta uygun olarak şu şekilde ana başlıklar oluşturulabilmektedir:

Şekil 6. Dinleme Stratejilerinin Dinlemenin Zihinsel Boyutuna Göre Tasnifi

Zihinsel boyut dikkate alınarak yapılan tasniflerde bilişsel ve üstbilişsel stratejilerin yoğunlaştığı görülmektedir. Söz konusu tasniflerde planlama, dikkat yöneltme ve değerlendirme stratejilerinin özellikle vurgulandığı görülmektedir. Dikkat stratejisinin daha çok odaklanmış ve seçici dikkat olmak üzere iki başlık altında ele alındığı; değerlendirme stratejisinin ise içerik değerlendirme, süreç değerlendirme ve öz değerlendirme başlıkları altında ele alındığı tespit edilmiştir. Zihinsel boyut temelli tasniflerde diğer tasnif türlerine göre daha genel başlıklara yer verildiği, genel olarak dinleme sürecinde gerçekleştirilmesi beklenen temel bilişsel becerilerden bahsedildiği görülmektedir. Söz konusu bu tasnifin detaylardan arınmış olması strateji kavramının doğasına uygun görünmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Alanyazındaki dinleme stratejilerine yönelik yapılmış tasniflerden elde edilen bulgulardan hareketle şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Dinleme stratejilerinin sınıflandırılmasında en çok başvurulan tasnif türünün süreç temelli tasnif olduğu tespit edilmiştir.
2. Süreç temelli tasniflerde bazı stratejilerin hangi aşamada gerçekleştirileceğine yönelik görüş ayrılıklarının olduğu tespit edilmiştir.
3. Tek başlık altında toplanabilecek stratejilerin ayrıştırılarak neredeyse etkinliğe dönüşecek kadar özelleştirildiği ve kavram kalabalığına sebebiyet verildiği görülmüştür.
4. Davranış boyutuna, dinleme sürecine ve zihinsel boyuta göre yapılan tasniflerde üzerinde uzlaşılan stratejilerin hemen hemen örtüştüğü görülmüştür.
5. Bilişsel ve üstbilişsel stratejiler bütün tasnif türlerinde yoğun olarak ele alınırken sosyoduyuşsal stratejilerin ihmal edildiği görülmüştür.

Alanyazında yapılan strateji tasniflerinde süreç temelli bir ayrıştırmaya gidilmesi dinleme sürecinde bazı stratejilerin özellikle bazı aşamalarda gerçekleştirilmesinin faydalı olması açısından doğru görünmektedir. Dinleme öncesi gerçekleştirilecek stratejiler dinlemeye zihinsel ve fiziksel olarak hazırlık yapmak, dinleme planı oluşturmak, dinlenilecek metinle ilgili ön bilgileri harekete geçirmek ve dinlenilecek metne yönelik tahminlerde bulunup sorular oluşturmakla ilgili stratejileri kapsamalıdır. Dinleme sırasında gerçekleştirilecek stratejiler dinleme anında metnin daha iyi anlaşılması ve hatırlanması için çeşitli tekniklere başvurulması, dinleme öncesinde hazırlanan soruların ve tahminlerin kontrol edilerek güncellenmesiyle ilgili stratejileri kapsamalıdır. Dinleme sonrası stratejiler ancak dinleme metninin tamamının dinlenilmesinden sonra gerçekleştirilebilecek metinle ilgili soruların

cevaplanması, metnin analiz edilmesi ve değerlendirilmesine yönelik stratejileri kapsmalıdır. Tablo 9’da verilen strateji tasnifi incelendiğinde araştırmacıların zihinde canlandırma, soru çalışmaları, sözcük çalışmaları ve başlık üretme stratejilerinin dinlemenin hangi aşamasında olması gerektiğine dair fikir ayrılığına düştüğü görülmektedir. Bunun yanı sıra yalnızca bir çalışmacı tarafından ele alınan konu tespiti, ana fikir ve yardımcı fikir tespiti stratejilerinin metnin tamamının dinlenilmesiyle gerçekleştirilebilecek stratejiler olmalarına rağmen dinleme sırasında gerçekleştirilmesinin önerildiği görülmektedir. Tablo 9’da sıklığı 1 olan bütün stratejiler alanyazında süreç temelli yapılan stratejilerde belli başlı stratejiler üzerinde uzlaşımın sağlandığını, geri kalan stratejilerin ise kişisel öneri boyutunda kaldığını göstermektedir. Bu haliyle süreç temelli dinleme stratejileri tasnifi dağınık ve oldukça detaylı bir görünüm göstermektedir. Dinleme süreçleri *dinlemeye hazırlık*, *dinleme metninin anlaşılması ve yapılandırılması*, *dinleme metninin analizi ve değerlendirilmesi* genel başlıkları altında toplanarak yeniden düzenlenmelidir.

Alanyazında yapılan hemen her tasnif önerisinde dinlemeye hazırlık yapma (ön bilgileri harekete geçirme, amaç belirleme, yöntem ve teknik belirleme vb.), not alma, zihinde yapılandırma (ilişkilendirme, karşılaştırma vb.), dikkat yöneltme, özetleme, tahminde bulunma, çıkarım yapma, sorularla çalışma, sözcüklerle çalışma, değerlendirme (öz ve içerik) stratejilerinin üzerinde durulduğu görülmüştür. Bu stratejiler daha genel başlıklar altında, dinleme sürecinde hangi işlevi üstlendiklerine yönelik açıklamalar getirilerek ele alınmalıdır.

Yapılan tasnifler incelendiğinde dinlemenin duyuşsal boyutunun ihmal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. “Platon’un iki bin yıl önce söylediği gibi tüm öğrenme süreci aslında duygusal bir temele dayanır. (...) Öğrenci açısından bakıldığında, kaygı ve korku gibi olumsuz duyguların varlığı öğrenmeyi olumsuz bir şekilde etkileyecek ve hatta engelleyecektir (...) Günümüzde insan zekâsı ve davranışlarını ölçüp değerlendirebilmek için salt akıl zekâsının yeterli olmadığı kabul edilmiş bir gerçektir. Zekânın duygudan sıyrılmış, değerlerden arınmış bir akıl olduğu konusunda ısrar etmek gerçekçi bir yaklaşım değildir. (...) Akıl zekâsı ve duygusal zekâ birbirlerinin bütünleyicisidir... Amigdala ve neokorteks arasındaki bağlantılar, zihin ve kalp, düşünce ve duygu arasındaki çekişmelerin ya da dengeli dayanışmanın oluşum yeridir... Yapılması gereken akıl zekâsı ve duygusal zekânın dengeli bir şekilde kullanımını ve gelişimini sağlayabilmektir. (...) Duygular, davranışları etkileyen en önemli unsur olduğundan, pek çok durumda EQ, IQ’nun harekete geçmesini tetikleye bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır” (Mete ve Akpınar, 2013). Dinleme sürecinde bireyin bilişsel ve üstbilişsel yeteneklerinin gelişmesi, başka bir deyişle dinlediklerini anlama, yorumlama, analiz etme, değerlendirme ve dinlediklerinden hareketle özgün üretimde bulunabilme; dinleme sürecini içinde bulunduğu koşullara uygun şekilde planlayabilme, yönetebilme ve değerlendirebilme becerilerinin geliştirilmesi oldukça önemlidir. Ancak bilişsel ve üstbilişsel gelişimin sağlanmasının yanı sıra öğrencilerin belirli dinleme davranışlarını kendiliğinden gerçekleştirme eğilimi göstermesi ve hayat boyu alışkanlık haline getirmesi de dinleme eğitiminin nihai amaçlarından biridir. Söz konusu bu çıktılar dinleme eğitiminin duyuşsal boyutunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla duyuşsal stratejiler dinleme stratejileri tasniflerinde mutlaka yerini almalıdır. Özellikle ilgi ve tutum ölçeklerinden dinlemenin değerlendirme aşamasında mutlaka yararlanılmalıdır. Öğrenciler dinledikleriyle ilgili duygu ve düşüncelerini işbirlikli çalışmalar aracılığıyla paylaşmaya teşvik edilmelidir. Bütün bunların yanı sıra öğrencilerin dinleme eğitimi dosyası hazırlama, dinleme gelişimi günlüğü tutma gibi çalışmalarla dinleme süreçlerindeki gelişimi yakından takip etmelerinin sağlanması kendilerindeki gelişimi görerek motive olmalarını sağlayacak ve yapılan dinleme çalışmalarını istekle yerine getirmelerini, içselleştirmelerini kolaylaştıracaktır.

Dinleme sürecinde strateji kullanımı etkili bir dinleyici olmaya giden yolu kısaltmayı sağlar. Dinleme stratejisi geliştirme genel anlamda dinleme amacına ve türüne uygun olarak dinleme sürecini planlama, yürütme, izleme ve değerlendirme faaliyetlerini organize etmektir. Dinleme stratejisi geliştirmek dinleme sürecinin çerçevesini çizmek demektir. Bu çerçevenin içini dolduracak yani dinleme stratejisinin uygulama boyutunu oluşturacak unsurlar ise süreçte işe koşulacak yöntem ve tekniklerdir. Bu bağlamda dinleme stratejisi oluşturmanın başlıklarını zihinsel ve süreç temelli olarak daha genel tutup bu başlıkları çeşitli yöntem ve tekniklerle detaylandırmak daha doğru olacaktır. Yapılan bu detaylandırmada bahsedilecek olan yöntem ve teknikler strateji olarak nitelendirilmemelidir. Çünkü dinleme stratejisi yöntem ve teknikleri kapsamına alan çatı bir kavramdır.

Dinleme Stratejileri

Dinleme eğitimi kapsamında belirlenecek dinleme stratejileri bu stratejileri kullanacak olan kişilere, yani öğrencilere yönelik düzenlenmelidir. Öğrenciler bir dinleme etkinliği kapsamında stratejik bir plan oluşturmanın temel aşamalarını tanımalı ve bu aşamaları dinleme etkinliğinin hedeflerine ve kendi amaçlarına göre düzenlemelidir. Söz konusu bu düzenleme ise çeşitli yöntem ve tekniklerin bilgisine sahip olma ve bunları uygun durumlarda işe koşabilmeyi gerektirecektir. Dolayısıyla dinleme eğitimi kapsamında öğrencilere dinleme stratejisi geliştirmenin aşamaları öğretilip örnek dinleme uygulamaları yapılarak hangi dinleme durumlarında hangi yöntem ve tekniklerden yararlanılabileceğine dair örnekler sunulmalıdır. Daha sonra öğrencilerden bu aşamaları bir dinleme durumunda tek başına gerçekleştirebiliyor olması beklenmelidir. Bu beklenti temenni düzeyinde kalmamalı, geliştirilecek uygun ölçme ve değerlendirme araçlarıyla öğrencilerin dinleme stratejisi oluşturma, yöntem ve teknik bilgisine sahip olma ve bunları uygun durumlarda kullanma becerileri değerlendirilmelidir. Özellikle öğrenci gelişim dosyaları aracılığıyla öğrencinin dinleme becerisinin gelişim durumu takip edilmeli ve öğrenciye gelişimi hakkında dönütler verilmelidir.

Yukarıda verilen üç tasnif türü karşılaştırıldığında ve strateji, yöntem ve teknik terimleri arasındaki farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda dinleme stratejilerinin detaylandırılmış olmaktan ziyade genel başlıklar şeklinde oluşturulması daha doğru görünmektedir. Çünkü dinleme stratejilerinin amacı dinleme sürecinin ana hatlarını oluşturmaktır. Bu ana hattı detaylandırma görevi dinleme yöntem ve tekniklerine aittir. Dinleme stratejilerinin başlıkları genel tutulduğunda ve bir amacı yansıtabilecek şekilde yapılandırıldığında söz konusu strateji başlığı altında hangi yöntem ve tekniklerden neden ve ne zaman yararlanılması gerektiği daha net bir şekilde anlaşılacaktır. Strateji kullanımında uygun zaman ve bağlamı ayırt edebilme becerisine sahip olmak daha önce bahsedildiği üzere iyi bir strateji kullanıcısı olmanın en temel anahtarlarından biridir. Bu anlamda süreç, davranış boyutu ve zihinsel boyutun bütünleştirildiği bir tasnife gidildiği takdirde dinleme stratejileri detaylardan arındırılacak, somutlaştırılacak, kavram kargaşaları giderilecektir. Söz konusu bu dinleme stratejileri tasnifiyle birlikte strateji kavramının doğasına da uygun olarak bir dinleme sürecinin ana hatları çizilmiş olacaktır.

İncelenen çalışmalar doğrultusunda yöntem ve teknik olarak düşünülen detaylar dışarıda bırakıldığında dinleme stratejilerinin altı başlık (dinleme sürecini planlama, dinlemeyi izleme, dinlenenleri örgütleme, dinlenenleri yapılandırma, dinlenenleri analiz etme, değerlendirme, dinlenenleri kullanma ve paylaşma) altında tasnif edilebilir. Önerilen bu dinleme stratejileri tasnifi aşağıdaki tabloda ayrıntıları ile birlikte sunulmuştur:

Tablo 11.

Dinleme Stratejileri

Dinleme Stratejileri	Açıklamalar
1. Dinleme Sürecini Planlama	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hazırlık Yapma<ol style="list-style-type: none"> a. Fiziksel Hazırlık Yapma: Dinleme ortamını düzenleme ve dinleme sürecinde kullanılacak araç gereçleri temin etme b. Zihinsel Hazırlık Yapma: Ön bilgileri harekete geçirme ve motivasyonu sağlama 2. Dinleme Materyalini Tanıma: Dinleme metninin başlığını, görsellerini vb. hızlıca gözden geçirme. Dinleme metninin anahtar kelimeleriyle ilgili çalışmalar yapma 3. Tahminde Bulunma ve Sorular Üretme: Dinleme sırasında cevaplarını aramak üzere dinlenecek metinle ilgili sorular oluşturma ve doğruluğunu kontrol etmek üzere tahminlerde bulunma 4. Amaç Belirleme<ol style="list-style-type: none"> a. Dinleme Amacını Belirleme: Gerçekleştirilecek dinleme etkinliğinin ne amaçla gerçekleştirildiğini anlama b. Bireysel Amaçlar Belirleme: Dinleme etkinliğinin sonunda ulaşılmak istenen bireysel seviyeyi belirleme

2. Dinleme Sürecini İzleme	<ol style="list-style-type: none"> 5. Dinleme Türünü Belirleme: Dinleme amacına uygun dinleme türünü ve bu dinleme türü doğrultusunda dinleme sürecinde yapılması gerekenleri belirleme 6. Dinleme Tekniklerini Belirleme: Dinleme türü kapsamında kullanılacak teknikleri belirleme 1. Dikkat Durumunu Kontrol Etme: Dinleme sırasında dikkatin devamlılığını kontrol etme dikkat dağınıklığı yaşamamak için çeşitli dikkat toplama, odaklanma tekniklerine başvurma 2. Anlama Durumunu Kontrol Etme: Dinleme sırasında dinlenen metnin anlaşılma durumunu kontrol etme. Dinlenenlerin anlamlandırılması ve kalıcılığının artırılması için çeşitli hafıza tekniklerine başvurma 3. Tahminlerin Doğruluğunu Kontrol Etme ve Yeni Tahminlerde Bulunma: Dinleme öncesinde dinleme metnine yönelik geliştirilen tahminlerin doğruluğunu teyit etme ve metnin henüz dinlenilmemiş kısımlarıyla ilgili yeni tahminler geliştirme 4. Oluşturulan Soruların Cevaplarını Arama ve Yeni Sorular Oluşturma: Dinleme öncesinde belirlenen soruların cevaplarını dinleme esnasında bulmaya çalışma. Metnin henüz dinlenilmemiş kısımlarıyla ilgili yeni sorular geliştirme. Dinleme esnasında anlaşılmayan bölümlerle ilgili daha sonra konuşmacıya yöneltmek üzere sorular hazırlama
3. Dinlenenleri Örgütme	<ol style="list-style-type: none"> 1. Not Alma Tekniklerinden Yararlanma: Dinleme esnasında edinilen bilgilerin kalıcılığını artırmak ve unutmamak üzere çeşitli not alma tekniklerine başvurma 2. Kavram Haritalarından Yararlanma: Dinleme esnasında edinilen bilgileri anlamlandırmak ve kalıcılığını artırmak üzere kavram haritalarından yararlanma 3. Genellemeler Yapma <ol style="list-style-type: none"> a. Kavramları genelleme ve konu tespiti yapma b. Önergeleri genelleme ve ana fikir/ana duygu tespiti yapma 4. Özetlemeye Başvurma: Dinleme esnasında dinlenenlerin ana hatlarını anlamak üzere ara özet yapma ve dinleme sonunda dinlenenlerle ilgili özet oluşturma
4. Dinlenenleri Yapılandırma	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sınıflama: Dinleme metnindeki kavramları, önergeleri; metnin bölümlerini, hikâye edici unsurlarını vb. sınıflandırma 2. Sıralama: Metinle ilgili unsurları metnin planına uygun olarak sıralama 3. İlişkilendirme <ol style="list-style-type: none"> a. Günlük Hayatla İlişkilendirme: Dinlenenlerin günlük hayattaki olgu, durum ve kavramlarla ilişkilendirilmesi yoluyla yeni bilgileri zihinde yapılandırma b. Ön Bilgiler ve Kişisel Deneyimlerle İlişkilendirme: Dinlenenlerin ön bilgiler ve önceki tecrübelerle ilişkilendirilmesi yoluyla yeni bilgileri zihinde yapılandırma c. Metin İçi ve Metinler Arası İlişkilendirmeler Yapma: Metnin bölümleri arasında ve dinlenen metinle daha önce okunan/dinlenen metin veya metinler arasında bağlantı kurarak yeni bilgileri zihinde yapılandırma 4. Karşılaştırma <ol style="list-style-type: none"> a. Metindeki Bilgilerle Kendi Bilgilerini Karşılaştırma: Metindeki bilgilerle kendi bilgilerini karşılaştırıp benzerlik ve farklılıkları tespit ederek yeni bilgileri zihinde yapılandırma

	b. Metinler Arası Karşılaştırma: Dinlenen metinle daha önce okunan/dinlenen metinleri karşılaştırıp benzerlik ve farklılıkları tespit ederek yeni bilgileri zihninde yapılandırma
5. Değerlendirme	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dinlenenlerin Değerlendirilmesi<ol style="list-style-type: none"> a. Dinlenenlerin Doğruluğunu Sorgulama: Kitap, internet, ansiklopedi, makale vb. gibi kaynaklara başvurarak dinlenenlerin doğruluğunu teyit etme b. Aktarıcının Amacını Değerlendirme: Metni oluşturan kişinin verdiği bilgileri ne amaçla aktardığını sorgulama c. Dinlenenlerin İçeriğini Eleştirme: Yeni öğrenilenlerden ve ön bilgilerden hareketle dinlenen metinle ilgili yargıda bulunma 2. Dinleme Sürecinin Değerlendirilmesi: Genel olarak dinleme sürecinin, dinleme amaçlarına ulaşma durumunun, kullanılan dinleme yöntem ve tekniklerinin etkililiğini sorgulama 3. Öz Değerlendirme<ol style="list-style-type: none"> a. Oluşturulan dinleme stratejisinin etkililiğini ve belirlenen bireysel hedeflere ulaşma durumunu sorgulama b. Dinleme sürecindeki eksiklikleri ve hataları gözden geçirme ve düzeltme. Bir sonraki dinleme etkinliğinde nasıl daha iyi bir dinleyici olunabileceğine dair saptamalarda bulunma 4. İlgi ve Tutum Ölçekleri Aracılığıyla Değerlendirme: İlgi ve tutum ölçekleri kullanarak dinlenenlerle ilgili duygu, düşünce ve davranışları değerlendirme
6. Dinlenenleri Kullanma ve Paylaşma	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dinlenenlerden öğrenilenleri uygun zaman ve bağlamda kullanma 2. Dinlenenlerden hareketle yazılı veya sözlü özgün üretimlerde bulunma 3. Akranlarla birlikte gerçekleştirilen çalışmalara katılarak dinleme süreciyle ve dinleme sürecinde edinilen bilgilerle ilgili duygu ve düşünceleri paylaşma 4. Dinleme becerisinin gelişimini takip edebilmek için dosya hazırlama ve günlük tutma

---

Sonuç olarak çalışmanın sonucunda ortaya koyulan bu tasnif önerisi dinleme stratejisi kavramının genel ve kapsayıcı olma niteliğine işaret etmekte ve stratejilere çeşitli yöntem ve tekniklerle genişletilebilir bir mahiyet kazandırmaktadır. Ana başlıklar altında ele alınan ve açıklanan alt başlıkların başka çalışmalarda ayrıca ele alınması, hangi dinleme stratejisinin hangi yöntem ve tekniklerle detaylandırılabilmesi üzerinde durulması, söz konusu bu yöntem ve tekniklere ilişkin açıklamaların getirilmesi büyük önem taşımaktadır. Dinleme eğitiminin “Nasıl öğretilim?” sorusuna cevap verebilmek ancak bu şekilde mümkün olacaktır. Bu çalışmada sunulan dinleme stratejileri tasnifi önerisiyle genel bir dinleme süreci planı oluşturmak amaçlanmıştır. Dinleme eğitimiyle ilgili betimsel çalışmalar mevcut durumu ortaya koymak için önemli olsa da kuramsal bilgilerden hız alınarak sunulan önerilerin etkililiğinin sorgulandığı çalışmalar ortaya koymak dinleme eğitimi alanına anlamlı bir katkıda bulunmanın önünü açacaktır.

Kaynaklar

- Arıcı, A. F. (2006). Türkçe öğretiminde kullanılan strateji-yöntem ve teknikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 299-307.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Berman, M. (2003). *Listening strategy guide*. DynEd International Inc.

- Bruning, R.H., Schraw, G. J. ve Norby, M. M. (2014). *Bilişsel psikoloji ve öğretim*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çelikbaş, K. A. (2010). *Anlama / Dinleme stratejilerinin kullanımı ile dinlediğini anlama düzeyi arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Doğan, Y. (2011). *Dinleme eğitimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Aldine Transaction.
- Güneş, F. (2013). *Türkçe öğretimi yaklaşım ve modeller*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Güneş, F. (2016). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Hoskisson, K. ve Tompkins, G. E. (1987). *Language arts: Content and teaching strategies*. Merrill Publishing.
- İpek, O. (2018). Dinleme türleri üzerine bir değerlendirme. *Prof Dr. Alemdar Yalçın Armağanı* içinde (s.923-941)
- Karadüz, A. (2010). Türkçe ve sınıf öğretmeni adaylarının dinleme stratejilerinin değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29(2), 39-55.
- Kaya, D. (2014). Dinleme eğitimi. Yılmaz, M. (Ed.), *Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi* içinde (s. 1741).
- Mete, F., & Akpınar, K. D. (2013). Dil öğretimi ve duygusal zekâ. 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 2(5), 73-85.
- O'Malley, J. M., Chamot, A. U. ve Küpper, L. (1989). Listening comprehension strategies in second language acquisition. *Applied Linguistics*, 10(4), 418-437.
- Oxford, R. L. (1990). *Language learning strategies: What every teacher should know*. Heinle & Heinle Publishers.
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2012). Türkçe öğretim programlarının dinleme becerisi bakımından değerlendirilmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(1), 87-97.
- Özkan, U. B. (2019). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Rost, M. (2011). *Teaching and researching listening*. Pearson Education.
- Rost, M. ve Wilson, J. J. (2013). *Active listening*. Pearson Education.
- Şen, S. ve Yıldırım, İ. (2019). *Eğitimde araştırma yöntemleri*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tallack, P. (2007). *Anne karnında*. NTV Yayınları.
- Temur, T. (2010). Dinleme metinlerinden önce ve sonra sorulan soruların üniversite öğrencilerinin dinlediğini anlama beceri düzeyine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 303-319.
- Tompkins, G. E. (2009). *Language arts: Patterns of practice*. Pearson Education.
- Urquhart, C. (2018). *Nitel araştırmalar için temellendirilmiş kuram*. Anı Yayıncılık.
- Vandergrift, L. (2008). Learning strategies for listening comprehension. Hurd, S. ve Lewis, T. (Ed.), *Language learning strategies in independent settings* içinde (s. 84-102). Multilingual Matters.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, N. (2015). *Dinleme stratejileri öğretiminin beşinci sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Extended Abstract

Introduction

Hearing and listening are often used instead of each other, but their scope is different. Although listening starts with hearing voices, it is a process that can go far beyond hearing. Rost (2011) examined the processes of listening under four titles: *Neurological processing, linguistic processing, semantic processing and usage processing*. The listening process consists of the stages of *hearing, attention, perception, interpretation, structuring, understanding and creating responses*. This shows that listening is a language skill that requires many sub-actions and has a high cognitive load. Therefore,

individuals who are exposed to many stimulants in daily life and have difficulty in choosing what they need, focus on them, understand what they listen to without waste, and create feedback based on what they understand, should be taught how to be an effective listener and how to control listening, which is a complex process. The first and most basic step of being an effective listener is to be aware of listening processes, to plan processes in accordance with the purpose of listening, and to be able to employ appropriate methods and techniques during listening. In other words, being able to act strategically during the listening process.

There are various classifications related to listening strategies in the local and foreign literature. It is observed that there is a confusion about strategy, method and technique concepts in the literature, Turkish Language Education Curriculum and textbooks. This situation carried out because of there is no classification of listening strategies which is agreed on it and methods and techniques are not clearly separated from each other. Concepts and terms whose boundaries and meaning are not understood correctly cannot be accurately reflected in instructional programs and other instructional materials. This situation causes some difficulties and dualities in practice. The aim of this study is to examine the classification of listening strategies in the literature and to present a proposal for classification of listening strategies based on the theoretical knowledge acquired.

Method

This study was carried out using the Grounded Theory method, which is one of the qualitative research methods. Within the context of Grounded Theory method, a new theory is discovered in the light of data collected and analyzed systematically from a social research (Glaser and Strauss, 1967). In other words, under this method, existing theories are seen as pieces of data that help build the new theory. Analysis of data begins when data is ready and proceeds systematically through the identification of categories and the establishment of links between them (Urquhart, 2018).

In the study, coding, which is a qualitative analysis technique, was used within the scope of the Grounded Theory method. "Coding technique is not limited to TQM, but coding processes are at the center of this method" (Urquhart, 2018; p. 41). In this study, top-down coding approach was used in analyzing the data. In the top-down coding approach, the codes from the literature are applied to the data. In other words, existing ideas in the literature are used in making the data into categories and associating them. The theory creation phase comes after the coding of the data from the literature (Urquhart, 2018).

Result and Discussion

Based on the 15 studies considered as object of study within the scope of the study, it was observed that listening strategies were classified in four different ways in the literature:

1. Listening Strategies by Behavior Dimension
  - a. Cognitive Strategies
  - b. Socio-Affective Strategies
  - c. Metacognitive Strategies
2. Listening Strategies According to the Listening Process
  - a. Pre-Listening Strategies
  - b. Listening Strategies
  - c. Post-Listening Strategies
3. Listening Strategies According to the Mental Dimension of Listening
4. Classifications Based on Listening Process and Behavior Dimension

Briefly, in this study, the following findings were reached:

1. In the literature, it is determined that the most used classification type in the classification of listening strategies is process-based classification.
2. It has been determined that there are disagreements in process-based classifications because researchers not being able to decide which listening stage to use for some strategies. This strategies are visualization, working with questions, suggesting a title, working with words.

3. It has been observed that classifications based on behavior dimension, listening process and mental dimension encompass almost the same strategies.

4. It has been seen that the strategies that can be gathered under a single heading have been separated and privatized enough to almost turn into an activity and this situation causes concept confusion.

5. In the literature, cognitive and affective strategies are considered extensively in all types of classification, while socio-affective strategies are neglected.

When three types of classification are compared and the differences between strategy, method and technical terms are taken into consideration, it seems more correct to create listening strategies as general titles rather than detailed. Because the purpose of listening strategies is to outline the listening process. The task of detailing this main line belongs to listening methods and techniques. In this sense, if a classification is made in which process, behavioral dimension and mental dimension are integrated, listening strategies will be detached, concretized, and concept confusions will be removed.

In the light of the studies examined, it may be suggested that the general headings of listening strategies should be given as follows when the details considered as methods and techniques are excluded.:

1. Planning The Listening Process
2. Monitoring Listening
3. Organizing The Listened
4. Configuring Listened
5. Evaluation
6. Using and Sharing Listened